
Eerste bijeenkomst in discussieserie over geloof en wetenschap

Wereldbeelden botsen in KNAW-debat

Amsterdam - De Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen is blij verrast en zeer tevreden met de grote publieke belangstelling voor de door haar geëntameerde discussieavonden over geloof en wetenschap. „We hadden gemakkelijk het dubbele aantal kaarten kunnen verkopen”, zei KNAW- president Frits van Oostrom dinsdag, na afloop van de eerste bijeenkomst in Amsterdam. Daarin ging ID-sympathisant Cees Dekker in discussie met evolutiebioloog Steph Menken. Ze blijken prima door een deur te kunnen.

TAEDE SMEDES

Aan het begin van de avond vraagt presentatrice Inge Diepman aan Van Oostrom wat het doel is van de bijeenkomsten. Van Oostrom waarschuwt voor al te hoge verwachtingen: „Ik denk niet dat we tot een oplossing zullen komen. Dat hoop ik ook niet. Een wetenschapper houdt van vragen. Wel hoop ik op verheldering en misschien zelfs inspiratie.”

Verhelderend was het zeker. In de eerste lezing stapt evolutiebioloog Steph Menken in een helikopter om in vogelvlucht te vertellen wat wetenschappers weten over het ontstaan van leven. En dat is toch heel wat. Door middel van een powerpoint-presentatie vertelt hij de geschiedenis van het leven op aarde vanaf het ontstaan ervan in een oersoepje, zo'n 3,5 miljard jaar geleden. Er gaat een lichte siddering door de zaal als Menken een foto laat zien van 'stromatolieten', klonten cyanobacteriën die nog aan de westkust van Australië voorkomen en die tot de oudste organismen op aarde behoren.

Vakkundig manoeuvreert Menken door de grote hoeveelheid hypothesen en theorieën over het ontstaan van leven. Toen het leven eenmaal ontstaan was, zegt Menken, was het onderhevig aan de invloed van de mechanismen die Darwin geïdentificeerd heeft: variatie, natuurlijke selectie en aanpassing. Maar hoe het leven ontstaan is, daarover is nog bar weinig bekend. Er heerst volgens Menken een „momenteel tamelijk onoverbrugbare kloof” tussen wetenschappelijke scenarios die beschrijven hoe het leven ontstaan is en de complexiteit van de simpelste bacteriën.

Menken ziet echter niet veel in de idee van 'intelligent design', de overtuiging dat het leven door een bovennatuurlijke macht is ontworpen. „Op basis van de evolutietheorie kun je voorspellingen doen over wat er zal gebeuren. Ook laat de evolutietheorie de mogelijkheid van falsificatie (ontkrachting) toe, bijvoorbeeld als er onweerlegbaar bewijs is van fossiele zoogdieren in een precambrische rots. Op basis van intelligent design kun je onmogelijk voorspellingen doen. In feite is intelligent design een luie theorie. Het is het afzien van verklaringen.”

Toch geeft Menken toe dat er nog veel onopgeloste vragen zijn. „Schiep God de mens? Ik denk het niet. Maar ik weet het niet helemaal zeker.”

Emotioneel debat

Cees Dekker, de tweede hoofdspreker, gaat in op de relatie tussen evolutie en levensbeschouwing. In de Nederlandse discussie over evolutie, zoals die in 2005 gevoerd werd, waren rationele argumenten ver te zoeken. Het was met name een emotioneel debat. Volgens Dekker komt dit omdat er nog veel open vragen zijn over het ontstaan van leven. Ook raakt de evolutietheorie aan fundamentele oorsprongsvragen die niet alleen theoretisch, maar ook existentieel van aard zijn.

Tenslotte zijn er biologen, zoals in Engeland Richard Dawkins, die met een beroep op evolutie vergaande beweringen doen over de zinloosheid van het bestaan. Evolutie, zo concludeert Dekker, is dus een wetenschap, maar voor velen is het ook een seculiere religie geworden, een wereldbeeld.

In zijn betoog pendelt Dekker gemakkelijk heen en weer tussen evolutie als wetenschap en zijn eigen christelijke overtuigingen. „Ik ben overtuigd van een totaalontwerp van de wereld, en

ook ben ik gefascineerd door de vraag of je dat ontwerp misschien methodisch kunt aantonen."

Op de vraag of evolutie in conflict is met de basiswaarden van het christelijk geloof, antwoordt Dekker met een voluit nee. „Christenen geloven dat God hemel en aarde geschapen heeft. Maar daarbinnen is er een variëteit van visies over het hoe van de wording van de wereld."

Maar hoe zit het dan met het mensbeeld van de evolutietheorie? Volgens de evolutietheorie is de mens een zoogdier, volgens de Bijbel is de mens geschapen naar het beeld Gods. Ook hier ziet Dekker een uitweg. „De mens heeft geestelijke vermogens die hem van het dier onderscheiden: zelfbewustzijn, rationaliteit, moraal en godsbesef. Er zijn wel pogingen om die geestelijke vermogens tot materie te reduceren, maar die pogingen vind ik niet overtuigend."

Botsende wereldbeelden

Als er al sprake is van een conflict, dan alleen tussen wereldbeelden. „Ik zie een conflict tussen een theïstisch (religieus) en een seculier-atheïstisch wereldbeeld. Maar verder moeten we ophouden met het spreken over een conflict tussen geloof en wetenschap. In verleden en heden zijn er grote wetenschappers geweest die gelovig waren. Geloof en wetenschap sluiten elkaar niet uit, maar vullen elkaar aan. Je kunt niet weten zonder te geloven en ook geloof heeft een element van kennis in zich."

De felle toon die Dekker in andere debatten hanteerde, blijft vanavond achterwege. Gebroederlijk zitten Dekker en Menken de laatste twintig minuten van de avond naast elkaar op het podium. Uit de zaal komen enkele vragen, waarvan veruit de meeste aan Dekker worden gesteld. Als presentatrice Diepman zich met een vraag tot Menken wendt, vraagt hij haar die nogmaals te herhalen. „Sorry, maar ik zat even in een dip." Dat karakteriseert eigenlijk de hele avond. Nergens wordt het echt spannend.

De tegenstem die Dekker als gelovige had moeten geven, komt niet. Dekker kan zich volledig vinden in het evolutieverhaal van Menken. En Menken laat openingen voor de mogelijkheid van intelligent design: „Laat intelligent design maar eens komen met een toetsbare hypothese, iets waar wetenschappers wat mee kunnen. Helaas heb ik daar tot nu toe nog niets van gezien."

En wanneer Menken naar zijn visie op geloof en weten gevraagd wordt: „Ik weet een aantal zaken in natuurwetenschappelijke zin. Ik heb ook wel een bepaald geloof, maar eigenlijk is dat meer een hoop. Ik heb persoonlijke redenen om op een of andere manier te hopen op iets in het hiernamaals, hoewel ik weet dat de kans daarop erg klein is." Dekker kijkt lachend op: „Hoe weet je dat?" „Dat weet ik niet", geeft Menken toe, „het is een vermoeden".

Herhaling van zetten

Wie gehoopt had op spektakel, komt bedrogen uit. De verwantschap tussen Menken en Dekker is uiteindelijk groter gebleken dan het programma van de avond deed vermoeden. Ook leverde de avond voor wie het debat over intelligent design enigszins heeft gevolgd, geen verrassende of vernieuwende gezichtspunten op. Het was een herhaling van zetten.

Sterker nog, aan het eind van de avond, als een borrel wordt geschonken voor diegenen die niet haastig de trein moeten halen, lijkt het alsof er eigenlijk geen vragen meer over zijn - en dat terwijl er nog vier discussieavonden moeten volgen.

Frits van Oostrom, de president van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW), is na afloop niettemin tevreden. „We hadden het dubbele aantal kaarten kunnen verkopen", zegt Van Oostrom. „Naderhand bekeken hadden we wellicht een grotere zaal moeten huren. Maar we wisten op voorhand niet dat de belangstelling zo groot zou zijn."

Taede A. Smedes is godsdienstfilosoof en theoloog en auteur van God en de Menselijke Maat: Gods Handelen en het Natuurwetenschappelijk Wereldbeeld (Zoetermeer: Meinema 2006).

BRON: *Friesch Dagblad, donderdag 7 september 2006, p 2.*
en: http://tasmedes.web-log.nl/tasmedes/2006/09/knawdebat_5_sep.html.
